

**Рекомендації щодо оцінки впливу на довкілля на FSC
сертифікованих підприємствах лісового господарства в
контексті вимог національного законодавства**

Розробник: Павлішук О. П., доцент кафедри таксації лісу та лісового
менеджменту НУБіП України

За редакцією: Кравець П. В., директор Національного представництва
FSC в Україні

Київ – 2019

Зміст

	Ст.
Вступ.....	3
Ключові елементи процедури ОБД згідно з чинними FSC стандартами системи ведення лісового господарства для України.....	5
Кращі практики ОБД згідно з вимогами FSC стандартів на сертифікованих підприємствах лісового господарства.....	10
Порівняльна характеристика вимог щодо ОБД у чинних FSC стандартах та законодавстві України в контексті їх узгодженості.....	16
Практичні рекомендації щодо виконання вимог з ОБД на FSC сертифікованих підприємствах лісового господарства в контексті чинних FSC стандартів та національного законодавства.....	21

Вступ

Необхідність запобігання шкоді довкіллю, забезпечення раціонального використання та відтворення лісових ресурсів, їх належної охорони та збереження, зумовлюють важливість оцінки впливу на довкілля як інструменту обґрунтування рішень про провадження господарської діяльності підприємств лісового господарства. Адже врахування ще на етапі планування господарської діяльності її потенційних наслідків для флори, фауни, біорізноманіття, водних та ґрунтових ресурсів, об'єктів культурної, історичної спадщини, сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, запобіганню негативних впливів господарської діяльності на екологічні та соціально-економічні умови життєдіяльності людей.

Оцінка впливу на довкілля (далі – ОВД) є невід'ємною складовою європейського законодавства. Євроінтеграційний вектор розвитку України, її екологічні та соціально-економічні пріоритети й зобов'язання щодо імплементації ратифікованих міжнародних угод, визначили необхідність впровадження ОВД у сферу законодавчого регулювання діяльності підприємств лісового господарства. Законодавчі засади оцінки впливу на довкілля загалом визначені як в законі України «Про оцінку впливу на довкілля» (2017), так і у низці підзаконних актів, зокрема, постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля» (2017), «Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля» (2017), «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» (2017).

Оцінка впливу на довкілля відповідно до FSC принципів та критеріїв системи ведення лісового господарства версії 4-0, на основі яких сформовані органами сертифікації¹ тимчасові стандарти ведення лісового господарства для України (далі – FSC стандарти), є невід'ємною складовою практики FSC сертифікованих підприємств лісового господарства, спрямованої на збереження лісового біорізноманіття і пов'язаних із ним цінностей, підтримку лісових екосистем і ландшафтів. Будучи частиною добровільних зобов'язань підприємств відповідно FSC стандартів, ОВД є прозорою системою управлінських рішень стратегічного, тактичного та оперативного-виробничого характеру щодо планованої господарської діяльності на основі виявлення потенційних її

---

¹ Органами сертифікації, акредитованими ASI (Assurance Services International) на право проведення сертифікації та видачу сертифікатів FSC, в Україні є ТОВ «Лесная сертификация» (Forest Certification LLC), НЕПКон (NEPCon OÜ), СЖС (SGS South Africa (Pty) Ltd).

небезпек для довкілля та розроблення заходів щодо їх запобіганню та зменшенню. Такий підхід до процесу прийняття управлінських рішень передбачає залучення зацікавлених сторін задля його відкритості для суспільства.

Впровадження у законодавчу базу України вимог щодо ОВД, які стали елементом застосовного законодавства, поряд із чинними вимогами щодо такої оцінки згідно з FSC стандартами, зумовлюють потребу визначення їх взаємоузгодженості, можливостей взаємодоповнення у процесі практичної реалізації задля забезпечення мінімізації трудових та матеріальних затрат підприємств лісового господарства – претендентів/утримувачів FSC сертифікатів.

Таким чином, метою рекомендацій є: сприяти реалізації ОВД на FSC сертифікованих підприємствах лісового господарства як в контексті чинних FSC стандартів системи ведення лісового господарства, так і відповідно до національного законодавства з огляду на порівняльну характеристику їх узгодженості та кращу практику застосування сертифікаційних вимог.

Завдання рекомендацій:

- окреслення ключових елементів процедури ОВД, передбаченої чинними FSC стандартами системи ведення лісового господарства, а також вимогами законодавства України;
- узагальнення кращих практик ОВД згідно з вимогами FSC стандартів на сертифікованих підприємствах лісового господарства;
- порівняльна характеристика вимог щодо ОВД у чинних FSC стандартах та законодавстві України в контексті їх узгодженості;
- формування практичних настанов щодо виконання вимог з ОВД на FSC сертифікованих підприємствах лісового господарства як в контексті чинних FSC стандартів системи ведення лісового господарства, так і відповідно до національного законодавства.

Рекомендації підготовлено на замовлення Національного представництва FSC в Україні. Відповідальність за їхній зміст, результати і тлумачення несе розробник. Рекомендації не є офіційним документом FSC.

Для підготовки рекомендацій використано «Звіт про результати аналізу вимог FSC стандартів та практики оцінки впливу на довкілля на FSC сертифікованих підприємствах лісового господарства», підготовлений у 2018 р. доцентом кафедри таксації та лісового менеджменту НУБіП України Морозюк О. В. на замовлення Національного представництва FSC в Україні.

Рекомендації затверджені на засіданні Науково-технічної ради Державного агентства лісових ресурсів України 24 квітня 2019 р. (протокол № 10).

Ключові елементи процедури ОВД згідно з чинними FSC стандартами системи ведення лісового господарства для України

Вимоги щодо ОВД у FSC стандартах викладено у низці критеріїв та відповідних їм індикаторів принципів 6, 7 та 8.

Задля забезпечення в рамках системи лісового господарства збереження біорізноманіття і пов'язаних з ним цінностей, водних, ґрунтових, а також унікальних і чутливих екосистем і ландшафтів та загалом підтримки екологічних функцій і цілісності лісу визначено **вимоги критерію 6.1**. Зазначений критерій передбачає проведення ОВД відповідно до масштабу і інтенсивності лісогосподарських заходів, а також унікальності ресурсів, й належне врахування такої оцінки у системі ведення лісового господарства. Така оцінка має охоплювати як впливи на ландшафтному рівні, так і впливи на довкілля лісозаготівельного устаткування, що використовується на місцях. Критерієм визначено необхідність проведення оцінки до початку будь-яких заходів, які можуть призвести до порушення середовища.

Вимоги критерію 6.5 стосуються необхідності розробки і впровадження процедури (інструкції, керівних принципів) щодо боротьби з ерозією ґрунту, захисту водних ресурсів, мінімізації впливу на довкілля під час проведення господарських заходів (лісозаготівель, будівництва доріг та інших механічних порушень).

В рамках принципу 7, який стосується плану ведення лісового господарства, в контексті ОВД слід звернути увагу на **вимоги критерію 7.1**. Відповідно до цього критерію план заходів щодо ведення лісового господарства повинен містити, з-поміж іншого, описи екологічних обмежень щодо використання лісових ресурсів, а також заходи щодо уникнення або зменшення потенційного шкідливого впливу на довкілля (заходи екологічної безпеки), засновані на результатах ОВД.

Вимоги критерію 7.4 стосуються того, що підприємства лісового господарства, враховуючи конфіденційність інформації, зобов'язані доводити до відома громадськості основні елементи плану ведення лісового господарства, включаючи зазначені в критерії 7.1 екологічні обмеження та заходи з уникнення або зменшення негативного впливу на довкілля.

Складові вимог щодо ОВД передбачені в рамках принципу 8, пов'язаного із проведенням на підприємствах лісового господарства моніторингу відповідно до масштабу й інтенсивності лісогосподарських заходів з метою оцінки стану лісу, об'ємів заготівель продуктів лісу, перевірки ланцюга «від заготівельника до споживача», оцінки лісогосподарських заходів, їх соціальних і екологічних наслідків.

Зокрема, згідно з **вимогами критерію 8.1** періодичність і характер моніторингу визначаються залежно від масштабу та інтенсивності лісогосподарських заходів, а також від відносної складності і вразливості довкілля, що піддається впливу у результаті лісогосподарської діяльності. Серед показників, щодо яких передбачено моніторинг згідно з **критерієм 8.2**, є екологічні і соціальні наслідки лісозаготівель і інших лісогосподарських заходів.

Відповідно до **критерію 8.4** результати моніторингу повинні враховуватися при виконанні плану ведення лісового господарства, а також при його перегляді. Також згідно з вимогами **критерію 8.5** підприємство лісового господарства, враховуючи конфіденційність інформації, зобов'язане надавати громадськості короткий звіт щодо результатів моніторингу окремих показників, включаючи ті, що перераховані в критерії 8.2, включно з екологічними та соціальними наслідками лісогосподарських заходів.

Зважаючи на зміст індикаторів зазначених вище критеріїв, у представленій нижче табл. 1 виділено їх ключові елементи із акцентуванням уваги на необхідних управлінських діях та їх документальному забезпеченні в контексті практичної реалізації ОВД.

Таблиця 1

Ключові елементи FSC принципів та критеріїв версії 4-0 в контексті вимог щодо оцінки впливу на довкілля

FSC критерій (версії 4-0)	Ключовий елемент критерію
Критерій 6.1	Необхідність здійснення систематичної оцінки впливу на довкілля всіх видів робіт, що виконуються в лісі (від рівня ділянки до рівня ландшафту із урахуванням сусідніх ландшафтів)
	Здійснення ОВД перед початком запланованих робіт, які можуть спричинити вплив на довкілля відповідно до масштабу робіт і чутливості місця, де буде здійснюватись господарська діяльність
	Документування ОВД, включно із результатами оцінки впливів
	Впровадження ОВД як невід'ємної складової системи планування та безпосереднього виконання робіт щодо ведення лісового господарства
	Необхідність інформування на вимогу зацікавлених сторін про заплановані заходи і очікувані екологічні наслідки діяльності

FSC критерій (версії 4-0)	Ключовий елемент критерію
Критерій 6.5	<p>Необхідність розроблення письмових інструкцій, спрямованих на мінімізацію впливу на довкілля лісогосподарської діяльності, включно із визначеним переліком робіт та заходів, внаслідок яких здійснюється вплив на довкілля, який буде оцінено, а також вказівками, які визначають допустиму діяльність</p> <p>Впровадження письмових інструкцій як невід'ємної складової системи планування та безпосереднього виконання робіт щодо ведення лісового господарства</p>
Критерій 7.1	<p>Опис екологічних обмежень та природоохоронних заходів, що базуються на ОВД, мають бути складовою плану ведення лісового господарства та допоміжних його документів</p> <p>Необхідність виконання плану ведення лісового господарства та наявність обґрунтувань у разі відхилень від нього</p>
Критерій 7.4	<p>Необхідність складання короткого викладу плану ведення лісового господарства із описом екологічних обмежень та заходів щодо охорони довкілля, що базуються на ОВД</p> <p>Забезпечення доступності для громадськості короткого викладу плану ведення лісового господарства зі складовими, пов'язаними з ОВД</p>
Критерій 8.1	<p>Необхідність здійснення систематичного моніторингу на основі задокументованої процедури, включно із визначенням видів діяльності, які потребують моніторингу, частоти, інтенсивності та обсягів моніторингу відповідно до масштабу та інтенсивності господарської діяльності та вразливості довкілля</p> <p>Необхідність документування висновків моніторингу та забезпечення їх практичного виконання</p>
Критерій 8.2	Збір в рамках системи моніторингу інформації у розрізі показників, що стосуються впливу лісогосподарських робіт на довкілля, їх екологічних та соціальних наслідків
Критерій 8.4	Необхідність регулярного аналізу результатів моніторингу як складової процедури моніторингу, їх імплементація у процес планування і забезпечення практичного виконання для покращення господарської діяльності

FSC критерій (версії 4-0)	Ключовий елемент критерію
Критерій 8.5	Необхідність підготовки короткого звіту про результати моніторингу, включаючи показники щодо впливу лісогосподарських робіт на довкілля, їх екологічних та соціальних наслідків, що зазначено в критерії 8.2
	Забезпечення доступності для громадськості короткого звіту про результати моніторингу, включно зі складовими, що стосуються впливу лісогосподарських робіт на довкілля та їх екологічних й соціальних наслідків

Загалом процедура ОВД відповідно до вимог FSC принципів та критеріїв (версії 4-0) охоплює як документальну перевірку, так і польову інспекцію, забезпечуючи відкритість та прозорість для зацікавлених сторін шляхом їх належного інформування. При цьому лише наявність розробленої процедури ОВД, програми моніторингу чи інших задокументованих інструкцій не є свідченням виконання підприємствами вимог щодо ОВД без їх належної імплементації у систему прийняття управлінських рішень та практику ведення лісового господарства. Досягнення цілей щодо збереження біорізноманіття, підтримки функцій лісової екосистеми, мінімізації впливу господарської діяльності на довкілля вимагає системного підходу до процесу прийняття управлінських рішень на основі розроблення та практичної реалізації процедур оцінки потенційного впливу діяльності на довкілля та моніторингу, імplementованих у процес прийняття рішень на етапах планування, практичного впровадження лісогосподарської діяльності та оцінки її наслідків (див. рис. 1).

Відповідно до результатів ОВД та моніторингу показників, що стосуються впливу лісогосподарських робіт на довкілля, їх екологічних та соціальних наслідків, має здійснюватись коригування плану ведення лісового господарства та його практичного впровадження задля покращення діяльності у напрямі забезпечення екологічно належного лісогосподарювання.

Таким чином, задля мінімізації негативного впливу на довкілля господарської діяльності згідно з вимогами FSC принципів та критеріїв має здійснюватись *оцінка потенційного впливу господарської діяльності на довкілля до її початку*, відповідне *відображення у плані ведення лісового господарства та практичне впровадження заходів з мінімізації негативного впливу з подальшим систематичним моніторингом* наслідків та за потреби *коригуванням планованої та фактичної діяльності*.

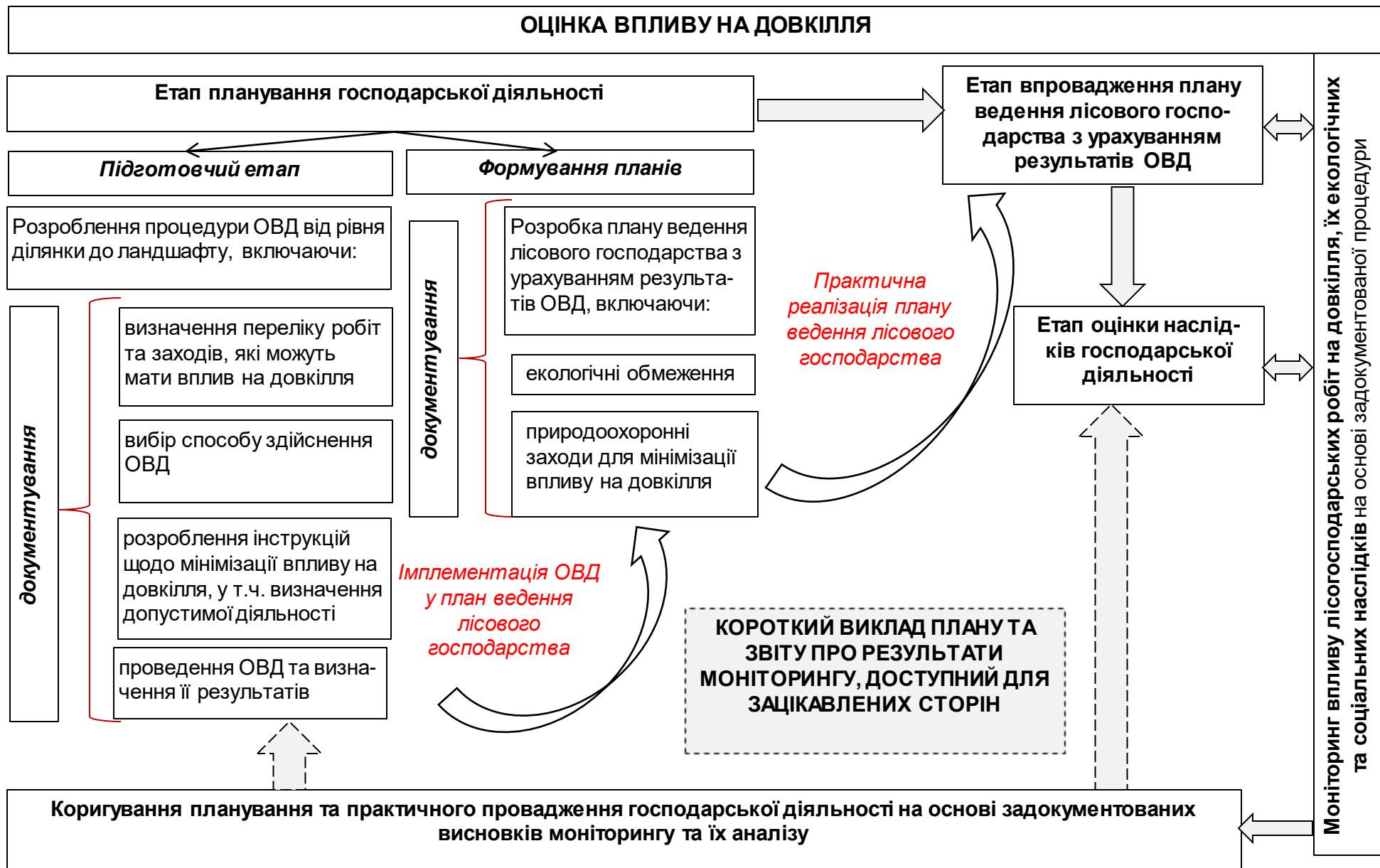

Рис. 1. ОВД згідно з вимогами FSC принципів та критеріїв у системі прийняття управлінських рішень щодо мінімізації впливу господарської діяльності на довкілля на FSC сертифікованих підприємствах лісового господарства

Кращі практики ОВД згідно з вимогами FSC стандартів на сертифікованих підприємствах лісового господарства

Окреслення кращих практик ОВД згідно з вимогами FSC стандартів здійснено на основі анкетування сертифікованих підприємств лісового господарства щодо основних вимог критеріїв, які стосуються процедури оцінки впливу на довкілля, прикладів документального підтвердження її проведення; інструкції щодо мінімізації впливу на довкілля при проведенні господарських заходів; підтвердження врахування результатів ОВД при плануванні та під час виконання робіт; процедури моніторингу екологічних й соціальних наслідків лісгосподарських заходів та підтвердження її практичного впровадження.

Результати опитування FSC сертифікованих підприємств лісового господарства² засвідчили приклади кращих практик до організації ОВД відповідно до вимог стандарту та з урахуванням практичного досвіду. Такі кращі практики полягають:

- у технічному удосконаленні типових процедур та інструкцій, форм звітності та іншої документації, яка стосується ОВД у розрізі її складових;
- в удосконаленні управлінських рішень щодо мінімізації впливу господарської діяльності на довкілля, спрямованих на впровадження відповідних технологічних, організаційних, виробничих та інших підходів у практику лісокористування.

Щодо першої складової, то формалізація вимог стандарту в частині ОВД у вигляді наказів, процедур, інструкцій, типових форм звітності є керівництвом для їх виконання у процесі ведення лісового господарства в рамках добровільних зобов'язань підприємств. При цьому елементами технічного забезпечення процедури оцінки впливу господарської діяльності на довкілля є:

- задокументована процедура ОВД та інструкція щодо мінімізації впливу на довкілля при проведенні господарських заходів (*інструкція переважно викладена в рамках процедури*);
- задокументована процедура моніторингу, якою передбачено збір інформації щодо впливу лісгосподарських робіт на довкілля та їх наслідків (*переважно розробляють один узагальнюючий документ або декілька окремих процедур моніторингу у розрізі його складових відповідно до вимог FSC стандартів, визначаючи, з-поміж іншого, відповідальних за моніторинг, його*

---

² В опитуванні взяли участь 1 обласне управління лісового та мисливського господарства і 44 підприємства лісового господарства з 9 областей України (займають близько половини площі FSC сертифікованих лісів України).

періодичність, перелік документів, можливості доступу громадськості до інформації);

- форми актів ОВД, оцінки наслідків проведення лісогосподарських заходів, які є невід'ємною складовою до карти технологічного процесу розроблення лісосіки, проекту створення лісових культур, проведення санітарно-оздоровчих заходів тощо (*підприємства лісового господарства в акті ОВД можуть робити висновок щодо оцінки потенційного впливу на довкілля до проведення лісогосподарського заходу, а також в подальшому – висновок щодо оцінки екологічних наслідків після проведення запланованого заходу*);
- карта технологічного процесу розроблення лісосіки із відмітками про чутливі до водної, вітрової ерозії ділянки, водні об'єкти, куртини підросту, дерева-насінники, ключові елементи для збереження біорізноманіття, а також ділянки з видами, які підлягають охороні відповідно до законодавства України, та не мають бути порушенні під час виконання лісогосподарських заходів;
- звіт про ОВД, сформований відповідно до складових цієї процедури, який включає основні положення щодо ОВД, зведену інформацію щодо впливу господарської діяльності на довкілля та результатів оцінки впливу на рослинний, тваринний світ, ґрунти, водні ресурси, а також містить інформацію щодо обмеження користування лісовими ділянками (*звіт не є обов'язковим згідно з вимогами FSC стандартів, проте є важливим для процесу прийняття управлінських рішень, а також для комунікацій із громадськістю*);
- Проект організації та розвитку лісового господарства підприємства, у якому в рамках окремого підрозділу викладено екологічне обґрунтування лісокористування та інших запланованих заходів (*відображає передусім ОВД на ландшафтному рівні*);
- щорічний план ведення лісового господарства підприємств із відображенням природоохоронних заходів, визначених на основі ОВД та систематичного моніторингу;
- звіт про моніторинг із зазначенням його основних результатів включно із тими, що стосуються впливу підприємства лісового господарства на довкілля;
- короткий виклад плану та звіту про результати моніторингу, доступний для зацікавлених сторін.

Технічне удосконалення типових процедур та інструкцій, форм звітності та іншої документації, яка стосується ОВД, відбувається шляхом:

- чіткого викладення порядку дій працівників лісового господарства в рамках здійснення ОВД (*наприклад, порядку проведення ОВД*

та критеріїв прийняття рішень, порядку врахуванням результатів ОВД, розподіл відповідальності);

- *чіткого та вичерпного переліку робіт та заходів, які можуть мати вплив на довкілля та потребують проведення оцінки (заходи охоплюють усі етапи лісгосподарського виробництва, наприклад, зміна природного поновлення на штучне, застосування хімічних та біологічних засобів контролю за шкідливими організмами, суцільнолісосічні рубки головного користування, будівництво чи ремонт лісових доріг, зміна видового складу, облаштування місць для сміттєзвалищ);*
- *вичерпного викладу типових потенційних впливів на довкілля у розрізі як елементів лісових екосистем (флора, фауна, водні та ґрунтові ресурси тощо), так і інших екологічних та соціальних складових довкілля (безпека праці, інфраструктура та ін.); серед таких можливих впливів виділяють: ущільнення та пошкодження ґрунту, порушення гідрологічного режиму, зміна русел тимчасових водотоків, заболочення, зменшення біорізноманіття, погіршення продуктивності лісів, руйнування лісової інфраструктури, забруднення довкілля паливно-мастильними матеріалами та ін.;*
- *обґрунтованого підходу до оцінки ступеня впливу господарського заходу на довкілля (із використанням бальної шкали, виділенням ступенів впливу, наприклад, «значний», «незначний» та ін., й інтерпретацією результатів);*
- *вичерпного переліку типових заходів щодо запобігання та зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля (наприклад, збереження лісової рослинності у буферній зоні уздовж берегів водойм, укріплення трельювальних волоків та навантажувальних пощадок порубковими рештками в процесі робіт, рівномірне розкидання подрібнених порубкових решток на лісосіці, застосування заходів для сприяння природному поновленню);*
- *конкретизації консультаційного процесу із зацікавленою громадськістю в рамках ОВД (оприлюднення інформації, залучення зацікавлених сторін до прийняття рішень).*

Слід відмітити принципи, які є важливими для проведення ОВД підприємствами лісового господарства (див. табл. 2).

Поряд із технічним удосконаленням типових процедур, інструкцій, форм звітності та іншої документації, яка стосується ОВД, потребує більшої уваги загалом процес прийняття відповідних управлінських рішень (стратегічних, тактичних, операційних), спрямованих на запобігання негативного впливу на довкілля та зменшення ризиків для лісових екосистем у довготривалому періоді (див. рис. 2).

Керівні принципи при проведенні ОВД підприємствами лісового господарства

Принципи організації ОВД	Сутність принципів
інформативності, достовірності та наукової обґрунтованості	спрямований на використання у процесі прийняття рішень надійної та достовірної інформації, урахування об'єктивних закономірностей, які відображають зв'язки елементів системи ведення лісового господарства в просторі й у часі, та застосування відповідних підходів до ОВД, які дозволять сформулювати висновки та пропозиції щодо попередження негативного впливу господарської діяльності на довкілля
системності	передбачає забезпечення єдності та послідовності оцінки впливу на довкілля відповідно до визначених етапів та з урахуванням взаємозв'язку елементів оцінюваного середовища; розуміння структурно-функціонального змісту об'єкта оцінки та сутності процесів, що впливають на його функціонування, й наслідків такого впливу, сприятиме досягненню цілей щодо мінімізації впливу господарської діяльності на довкілля
відповідальності	спрямований на забезпечення чіткого розподілу повноважень та визначення відповідальності задля належного виконання вимог у рамках процедури ОВД
прозорості	спрямований на забезпечення відкритості рішень в рамках оцінки та моніторингу впливу господарської діяльності підприємства на довкілля шляхом належного інформування зацікавлених сторін та їх залучення до процесу прийняття рішень
компетентності	спрямований на залучення в рамках сертифікаційних вимог фахівців, які мають відповідні знання та досвід щодо процедури та об'єктів оцінки впливу на довкілля та моніторингу
екологічної обачливості	передбачає відмову від проведення господарського заходу, якщо неможливо спрогнозувати результати впливу на довкілля, або попередити чи мінімізувати потенційні негативні наслідки від проведення заходу

Принципи організації ОВД	Сутність принципів
гнучкості	спрямований на оперативне реагування на зміни, що відбуваються у процесі господарської діяльності та відповідне удосконалення підходів до оцінки її впливу на довкілля задля уникнення його погіршення та деградації
комплексності	спрямований на врахування впливу господарської діяльності на усі складові довкілля та загалом на природну систему у єдності її елементів та нерозривності зв'язку із суспільством
альтернативності	спрямований на пошук альтернатив у процесі прийняття рішень щодо можливості здійснення господарської діяльності з урахуванням потенційного впливу на довкілля відповідно до отриманих результатів оцінки

Кращі практики свідчать про важливість управлінських підходів, спрямованих на застосування інноваційних рішень в рамках технологічного процесу лісогосподарського виробництва, його технічного забезпечення, організації виробничої діяльності з урахуванням нових форм і методів, удосконалення організаційних управлінських структур та розширення соціально-економічних нововведень задля активізації людського фактора. Необхідним є удосконалення процесу прийняття управлінських рішень на основі підвищення його обґрунтованості шляхом застосування як кількісних (економічних, статистичних методів, прогнозування, моделювання), так і якісних методів (групових експертних). Подібні управлінські удосконалення сприятимуть попередженню негативного впливу на довкілля з огляду на орієнтацію підприємств лісового господарства на:

- застосування екологічно безпечних технологій заготівлі деревини, у т.ч. вибіркових та поступових систем рубок, екологічно ощадливого технічного забезпечення в рамках заготівлі та трелювання деревини;
- забезпечення життєздатності та стійкості лісів до негативного впливу факторів довкілля на основі застосування системи господарських заходів в рамках різних циклів лісогосподарського виробництва (наприклад, лісовідновлення, догляд за лісовими насадженнями);

Рис. 2. Напрями удосконалення ОВД як частини управлінських рішень задля запобігання негативного впливу на довкілля та зменшення ризиків для лісових екосистем

- збереження біологічного різноманіття на основі створення системи захисту рідкісних й таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу, збереження ключових елементів біорізноманіття лісових екосистем під час господарської діяльності;
- застосування багаторівневої системи взаємопов'язаних планів з охопленням економічних, екологічних та соціальних цілей лісогосподарювання та способів і засобів їх досягнення;
- диверсифікацію джерел доходу на основі багатоцільового лісовикористання;
- забезпечення ефективної взаємодії із зацікавленою громадськістю у процесі прийняття рішень у рамках консультаційних процедур.

Кращі практики ОВД визначають важливість удосконалення процесу прийняття управлінських рішень як на операційному, так і на тактичному та стратегічному рівнях задля створення передумов для зменшення впливу господарської діяльності на довкілля, уникнення надмірного антропогенного навантаження на лісові екосистеми та підвищення відкритості й прозорості лісокористування, що є невід'ємною складовою іміджу підприємств лісового господарства та підвищення суспільної довіри до них.

Порівняльна характеристика вимог щодо ОВД у чинних FSC стандартах та законодавстві України в контексті їх узгодженості

Вимоги стосовно оцінки впливу на довкілля викладено у вже згаданих законі України «Про оцінку впливу на довкілля» (№2059, 2017 р.), постановях Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля» (№1010, 2017 р.), «Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля» (№1026, 2017 р.), «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» (№989, 2017 р.)³.

Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» визначено правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення його охорони, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та

³ Доступ до законодавчих актів з електронного ресурсу <https://zakon.rada.gov.ua/>

приватних інтересів. Ключові елементи процедури ОВД згідно із законодавством України представлено на рис. 3.

Рис. 3. Ключові елементи процедури ОВД відповідно до законодавства України

Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» визначено такі етапи цієї процедури:

1) встановлення необхідності проведення ОВД (із урахуванням видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля згідно зі ст. 3);

2) підготовка та подання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (із урахуванням визначеної процедури подання та необхідних категорій інформації, що мають бути у повідомленні згідно зі ст. 5);

3) підготовка звіту з ОВД (з урахуванням його складових, визначених ст. 6, а також низки інших процедурних вимог);

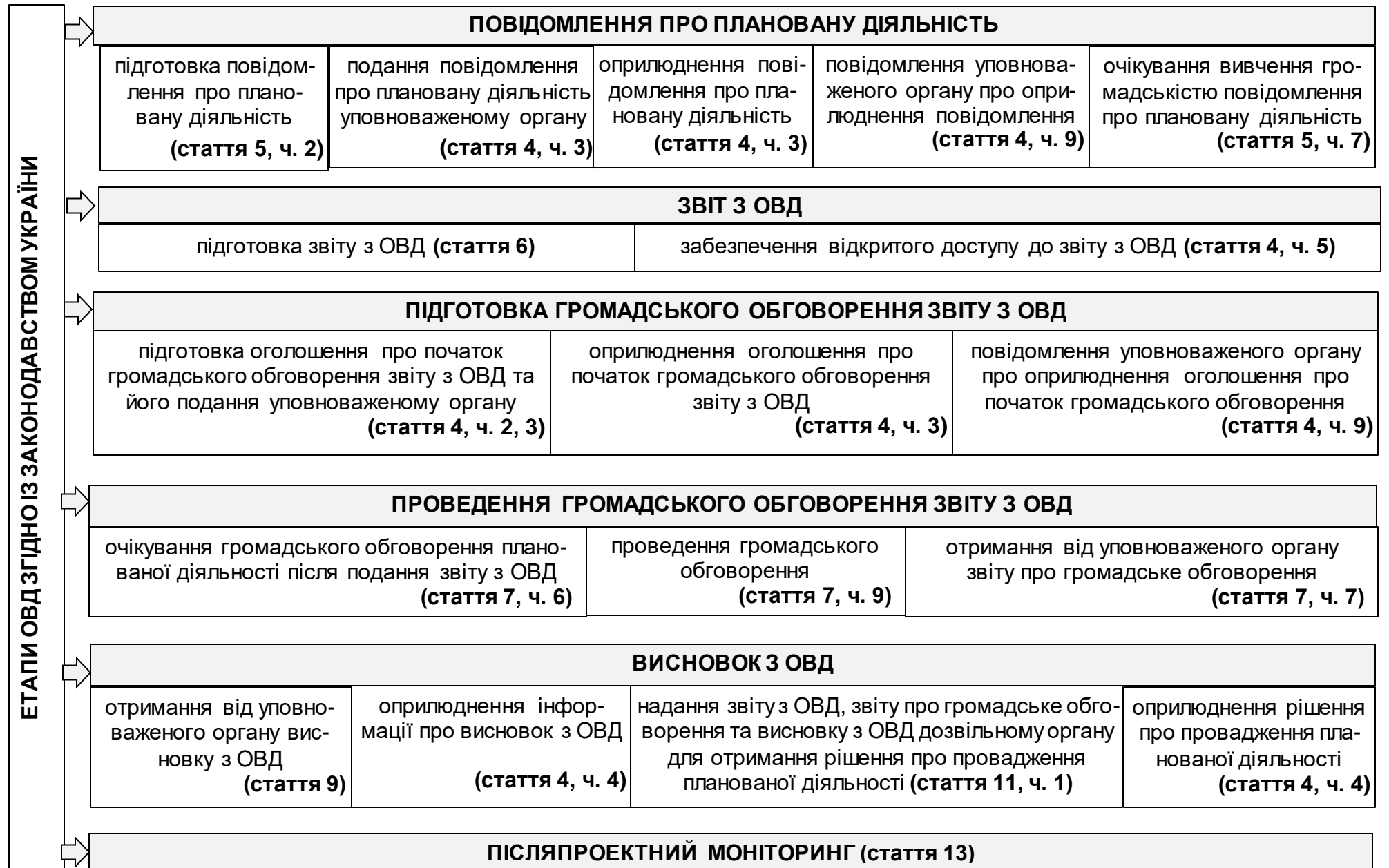
4) громадське обговорення звіту з ОВД (відповідно до ст. 7 та враховуючи вимоги щодо оголошення про його початок, викладені у ст. 8);

5) отримання висновку з оцінки впливу на довкілля, який є обов'язковим для виконання (відповідно до ст. 9);

6) прийняття рішення про провадження планованої діяльності з урахуванням результатів оцінки впливу на довкілля (відповідно до ст. 11);

7) моніторинг впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності та за потреби післяпроектний моніторинг (відповідно до ст. 13 з урахуванням порядку, строків і вимог до нього, визначених у висновку з оцінки впливу на довкілля).

Більш детально технічні складові процедури ОВД представлено на рис. 4 у вигляді алгоритму дій підприємств лісового господарства в рамках закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Рис. 4. Складові процедури оцінки впливу на довкілля згідно із законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (2017 р.)

На рис. 4⁴ вимоги деталізовано на етапах підготовки та оприлюднення повідомлення про плановану діяльність, підготовки звіту з ОВД та забезпечення відкритого доступу до нього, підготовки та проведення громадського обговорення звіту з ОВД, отримання висновку з ОВД та оприлюднення інформації про нього, як і відповідного рішення про провадження планованої діяльності.

Загалом законодавчі вимоги щодо ОВД охоплюють ключові підходи, які узгоджуються із вимогами FSC стандартів в частині:

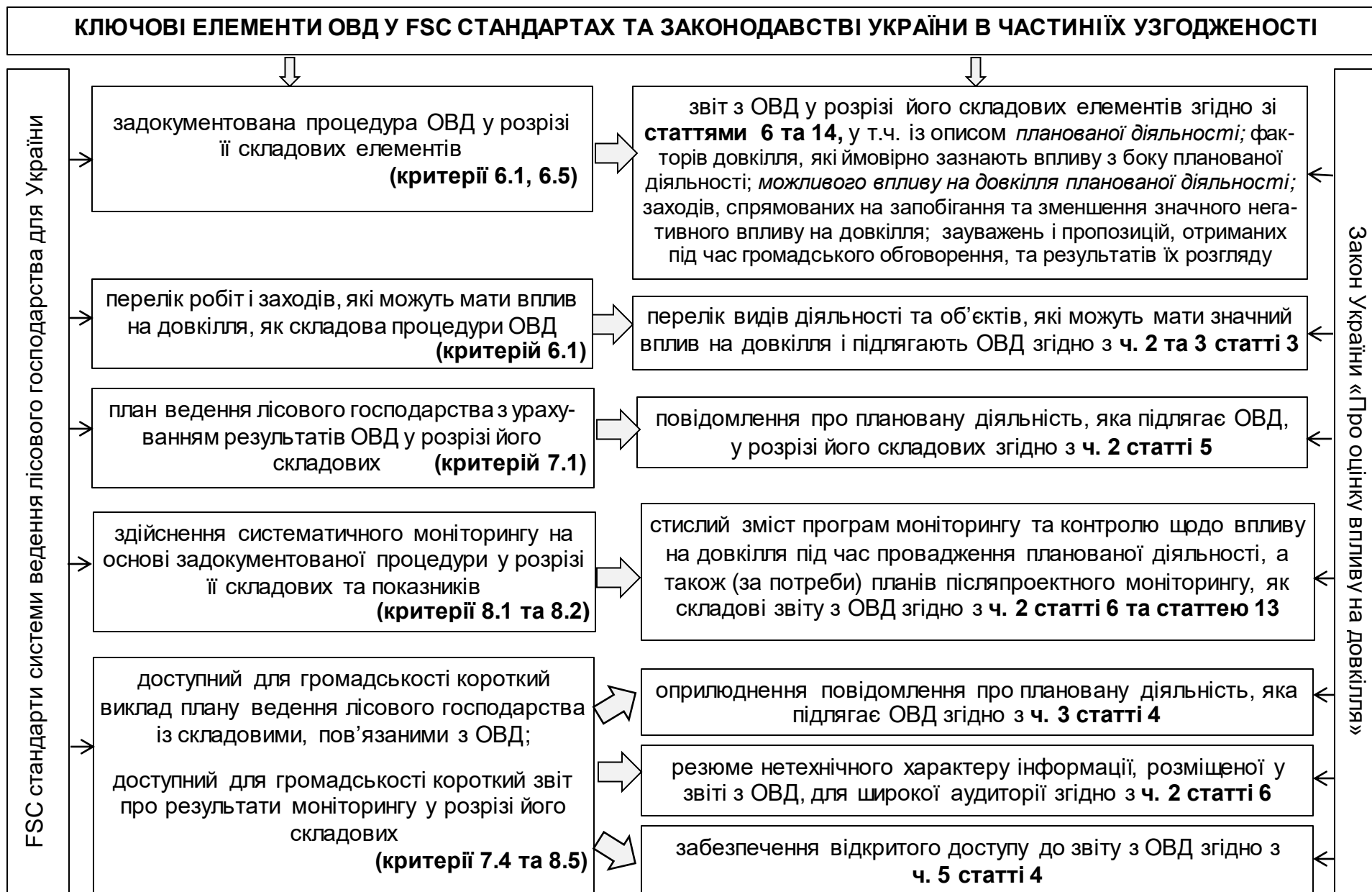
- оцінки потенційного впливу на довкілля до провадження господарської діяльності задля запобігання негативного впливу на довкілля, забезпечення раціонального та невиснажливого ведення лісового господарства;
- можливості провадження господарської діяльності лише з урахуванням результатів ОВД;
- прозорості ОВД з огляду на відкритість документації на всіх етапах процедури, а також можливості участі громадськості у процесі прийняття рішень у рамках публічних консультацій;
- моніторингу впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності та за потреби післяпроектного моніторингу задля виявлення відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля та його зменшення.

Характеристика узгодженості вимог FSC стандартів системи ведення лісового господарства для України та законодавства України в частині ОВД представлена на рис. 5. Зокрема, встановлено, що узгоджуються зазначені вимоги передусім з огляду на складові елементи процедури ОВД відповідно до FSC стандартів та звіту з ОВД відповідно до законодавства. Частково узгоджуються вимоги в рамках підготовки плану ведення лісового господарства згідно з FSC стандартами та вимоги щодо підготовки повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає ОВД згідно із законодавством, у розрізі їх обов'язкових елементів. Частково узгоджуються підходи до забезпечення доступності громадськості коротких викладів плану ведення лісового господарства та звіту про результати моніторингу згідно з FSC стандартами та оприлюднення повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає ОВД, й забезпечення відкритого доступу до звіту з ОВД відповідно до законодавства.

При цьому частина вимог FSC стандартів частково перевищує вимоги чинного законодавства та має виконуватися підприємствами лісового господарства в рамках їх добровільних зобов'язань. Це, зокрема, стосується:

---

⁴ Див. детальніше «Алгоритм дій для підприємства в межах Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» // Екологія підприємства. – 2018. – № 1. – С. 12–20.

Рис. 5. Характеристика узгодженості вимог FSC стандартів системи ведення лісового господарства для України та законодавства України в частині ОВД

- проведення ОВД на рівні ділянок та оформлення відповідної документації, яке це підтверджує (критерій 6.1);
- більш детальних вимог щодо оцінки екологічних та соціальних наслідків господарської діяльності відповідно до критерію 8.2 та їх імплементації у процес планування згідно з критерієм 8.4.

В той же час окремі елементи процедури ОВД, які не регламентовані FSC стандартами, проте згадуються у законодавстві, є суто технічними, наприклад, стосуються термінів оприлюднення повідомлення про плановану діяльність, термінів вивчення громадськістю цього повідомлення, термінів передачі зауважень громадськості від уповноваженого органу до підприємства тощо. У цьому контексті вимоги FSC стандартів є більш гнучкими.

Таким чином, належне виконання підприємствами лісового господарства вимог FSC стандартів в частині ОВД сприятиме зменшенню трудомісткості практичної реалізації вимог законодавства України щодо ОВД завдяки узгодженості багатьох підходів в рамках цих процедур. Підходи та матеріали ОВД відповідно до вимог FSC стандартів можуть використовуватись задля впровадження законодавства щодо ОВД. Будучи складовою європейського законодавства та вимог лісової сертифікації процедура ОВД наближує практику лісокористування до міжнародних підходів у сфері захисту довкілля, раціонального та невиснажливого використання природних ресурсів.

Практичні рекомендації щодо виконання вимог з ОВД на FSC сертифікованих підприємствах лісового господарства в контексті чинних FSC стандартів та національного законодавства

1. Реалізуючи **вимоги ОВД відповідно FSC принципів та критеріїв** слід брати до уваги їх складові, такі як: *документування* (процедури ОВД, інструкцій, результатів ОВД); *імплементація у план ведення лісового господарства* (на основі врахування екологічних обмежень та природоохоронних заходів) та подальше практичне впровадження заходів з уникнення та мінімізації негативного впливу, забезпечуючи *систематичний моніторинг* господарської діяльності та *відкритість й прозорість усієї процедури* для зацікавлених сторін.
2. Технічне забезпечення **процедури ОВД як складової FSC стандартів** слід забезпечувати з урахуванням таких елементів:
  - *задокументована процедура ОВД та інструкція щодо мінімізації впливу на довкілля* при проведенні господарських заходів;

- *задокументована процедура моніторингу* (якою передбачено збір інформації щодо впливу лісогосподарських робіт на довкілля та їх наслідків);
  - *форми актів ОВД, оцінки наслідків проведення лісогосподарських заходів*, які можуть бути складовою до карти технологічного процесу розроблення лісосіки, проекту створення лісових культур, проведення санітарно-оздоровчих заходів;
  - *звіт про ОВД* (охоплює основні положення щодо ОВД, зведену інформацію щодо впливу господарської діяльності на довкілля, результатів оцінки впливу на рослинний, тваринний світ, ґрунти, водні ресурси, містить інформацію щодо обмеження користування лісовими ділянками);
  - *Проект організації та розвитку лісового господарства підприємства* (містить екологічне обґрунтування запланованих заходів із відображенням передусім ОВД на ландшафтному рівні);
  - *щорічний план ведення лісового господарства*, який охоплює природоохоронні заходи, визначені на основі ОВД та систематичного моніторингу;
  - *звіт про моніторинг*, включно із результатами впливу підприємства лісового господарства на довкілля;
  - *короткий виклад плану та звіту про результати моніторингу*, доступний для зацікавлених сторін.
3. У типових процедурах, інструкціях, формах звітності, яка стосується **вимог до ОВД згідно з FSC стандартами**, необхідно з-поміж іншого:
- чітко викласти порядок дій працівників лісового господарства в рамках здійснення ОВД;
  - навести чіткий та вичерпний перелік робіт та заходів, які можуть мати вплив на довкілля та потребують проведення оцінки;
  - вичерпно викласти типові потенційні впливи на довкілля у розрізі як елементів лісових екосистем (флора, фауна, водні та ґрунтові ресурси тощо), так і інших екологічних та соціальних складових довкілля (безпека праці, інфраструктура та ін.);
  - обґрунтувати підхід до оцінки ступеня впливу господарського заходу на довкілля;
  - навести вичерпний перелік типових заходів щодо запобігання та зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля;
  - деталізувати консультаційний процес із зацікавленою громадськістю в рамках ОВД.
4. При проведенні ОВД на підприємствах лісового господарства слід керуватися принципами *інформативності, достовірності та наукової обґрунтованості, системності, відповідальності, прозорості, компетентності, екологічної обачливості, гнучкості,*

комплексності, альтернативності. Застосування *системного підходу* сприятиме забезпеченню єдності та послідовності ОВД на етапах планування господарської діяльності, її провадження та оцінки наслідків.

5. ОВД на підприємствах лісового господарства слід розглядати як складову системи управлінських рішень, спрямованих на запобігання негативного впливу на довкілля та зменшення ризиків для лісових екосистем у довготривалому періоді. Задля підвищення ефективності управлінських рішень слід орієнтуватись на сучасні інноваційні підходи до технології лісогосподарського виробництва, модернізацію його технічного забезпечення, а також удосконалення організації управлінської та виробничої діяльності у напрямках:
  - застосування високопродуктивних механізмів та екологічно безпечних технологій заготівлі деревини, у т.ч. вибіркового та поступового рубок на відміну від суцільнолісосічних;
  - збереження біологічного різноманіття, як на територіях та об'єктах, які мають високу природоохоронну цінність, так і безпосередньо у процесі ведення лісового господарства на основі розроблення системи захисту рідкісних й таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу, збереження ключових елементів біорізноманіття лісових екосистем під час господарської діяльності, захист вразливих лісових ділянок;
  - забезпечення життєздатності та стійкості лісів до негативного впливу факторів довкілля на основі застосування системи господарських заходів у рамках різних циклів лісогосподарського виробництва, включно із орієнтацією на природне поновлення лісів; створення мішаних лісових насаджень із використанням деревних порід, відповідних типам лісорослинних умов; поліпшення видового складу лісів з урахуванням змін клімату;
  - впровадження ефективної системи моніторингу стану лісів, спрямованої на забезпечення зменшення ризиків пошкодження лісів абіотичними, біотичними та антропогенними факторами, та оперативне реагування в разі потенційних негативних впливів;
  - розроблення та реалізації багаторівневої системи взаємопов'язаних планів (стратегічного, тактичного та операційного) з охопленням економічних, екологічних та соціальних цілей лісогосподарювання, способів і засобів їх досягнення;
  - диверсифікації джерел доходу в результаті багатоцільового лісовикористання, уникаючи залежності діяльності підприємства лише від деревних ресурсів;
  - підвищення ефективності взаємодії із зацікавленою громадськістю у процесі прийняття рішень, забезпечуючи необхідну її інформаційну обізнаність щодо лісів та ведення лісового

господарства, а також безпосереднє залучення до процесу прийняття рішень у рамках консультаційних процедур.

6. **Належне виконання підприємствами лісового господарства вимог FSC стандартів в частині ОВД** сприятиме зменшенню трудомісткості практичної реалізації законодавчих вимог України щодо ОВД з огляду на узгодженість багатьох підходів в рамках цих процедур. Зокрема:
  - виконання вимог критерію 6.1 FSC стандартів (*проведення ОВД відповідно до масштабу і інтенсивності лісогосподарських заходів, а також унікальності ресурсів, й належне врахування такої оцінки у системі ведення лісового господарства*), а також критерію 6.5 (*розробка і впровадження процедури мінімізації впливу на довкілля під час проведення господарських заходів*) полегшить формування звіту з ОВД у розрізі більшості його складових елементів відповідно до чинного законодавства України;
  - виконання вимог критерію 7.1 *стосовно плану заходів щодо ведення лісового господарства, який має містити, з-поміж іншого, описи екологічних обмежень щодо використання лісових ресурсів, а також заходи стосовно уникнення або зменшення потенційного шкідливого впливу на довкілля, засновані на результатах ОВД*, сприятиме формуванню повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає ОВД, у розрізі його складових відповідно до законодавства;
  - впровадження вимог критеріїв 8.1 та 8.2 *стосовно моніторингу, у т.ч. екологічних і соціальних наслідків лісозаготівель і інших лісогосподарських заходів*, сприятиме виконанню вимог законодавства стосовно моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності, а також (за потреби) щодо післяпроектного моніторингу, як складових звіту з ОВД згідно із законодавством;
  - виконання вимог критеріїв 7.4 та 8.5 *щодо забезпечення доступності для громадськості короткого викладу плану ведення лісового господарства із складовими, пов'язаними з ОВД, а також короткого звіту про результати моніторингу, включно зі складовими, що стосуються впливу лісогосподарських робіт на довкілля*, сприятиме практичній реалізації положень чинного законодавства щодо забезпечення відкритого доступу до звіту з ОВД, оприлюднення повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає ОВД.
7. Для виконання вимог **законодавства України щодо ОВД** можуть бути використані елементи технічного забезпечення цієї процедури згідно з вимогами FSC стандартів, які передбачають поділянкову оцінку впливу на довкілля та потребують фактично узагальнення за видами господарських заходів, як це вимагає законодавство.

8. Належне виконання **вимог FSC стандартів** системи ведення лісового господарства сприятиме практичній реалізації визначених у висновку з ОВД згідно зі статтею 9 закону України «Про оцінку впливу на довкілля» умов та заходів, зокрема:
- умов використання території та природних ресурсів, а також умов щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих робіт та провадження планованої діяльності;
  - умов щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та усунення їх наслідків;
  - компенсаційних заходів, а також заходів щодо запобігання, уникнення, зменшення, усунення, обмеження впливу планованої діяльності на довкілля;
  - заходів щодо післяпроектного моніторингу.